

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Дипломна робота

бакалавра

з теми:

«ПОЛІТИКА США ЩОДО НІМЕЧЧИНИ
В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 40-х – СЕРЕДИНІ 50-х рр. ХХ ст.»

Виконала:

студентка групи Іst1-В17z
спеціальності 014 Середня освіта
(Історія)

заочної форми навчання

Мельничук Марія Степанівна

Науковий керівник:

старший викладач
кафедри всесвітньої історії
Верстюк Володимир Вікторович

Рецензент:

ЗМІСТ

Розділ 1. Історіографія питання та огляд джерельної бази.....	6
1.1. Історіографія питання.....	6
1.2. Джерельна база роботи.....	9
Розділ 2. Інтереси США у повоєнній Європі.....	11
2.1. Зовнішня політика США після Другої світової війни.....	11
2.2. Політика США та розкол Німеччини.....	18
Розділ 3. Вплив США на соціально-економічний і політичний розвиток ФРН.....	29
3.1. Реалізація плану Маршалла і реформи Л. Ерхарда в ФРН.....	29
3.2. Позиція США щодо участі Західної Німеччини в європейській інтеграції.....	38
Розділ 4. Участь США у ремілітаризації ФРН.....	42
4.1. Позиція США з питання про об'єднання Німеччини.....	42
4.2. США і вступ ФРН до НАТО.....	44
Висновки.....	52
Список використаних джерел та літератури.....	55

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі історичного розвитку відносини між США та ФРН далекі від ідеалу, хоча багато в чому ці країни мають спільні інтереси. У першу чергу, спільними є погляди лідерів двох держав на питання оборони, співпраці у рамках НАТО, втім їхні економічні інтереси, цілком зрозуміло, різняться. Зокрема, США виступають проти будівництва «Північного потоку – 2» і таким чином проти розширення економічного впливу Росії на країни Європи, Німеччина ж ставиться до цього проєкту позитивно і переважно бачить у ньому можливість доступу до енергоресурсів Росії та виходить зі своїх економічних інтересів, нехтуючи питаннями безпеки. На сьогодні існують і інші розбіжності у взаємовідносинах двох держав.

Щоб краще зрозуміти особливості стосунків між країнами потрібно аналізувати їх в історичному контексті, при цьому, період повоєнного десятиліття є особливо важливим, оскільки саме тоді й була закладена основа сучасних взаємин. Вивчення цього періоду дозволить визначити роль Сполучених Штатів у післявоєнному розвитку ФРН, оцінити, наскільки істотним був американський внесок у розвиток економіки Західної Німеччини, в процес її ремілітаризації та включення у європейську інтеграцію, що в кінцевому підсумку дозволило Німеччині стати одним зі світових лідерів в сфері економічного та політичного життя. Це насамперед і визначає актуальність та необхідність вивчення теми роботи.

Доцільність дослідження також зумовлена й тим, що дана тема немає однозначної оцінки в історіографії, часто зустрічається перекручення фактів, зумовлене політичними поглядами авторів. Тому варто підійти до вивчення проблеми неупереджено та об'єктивно.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, темами, планами. Дипломна робота бакалавра виконана відповідно до тематики, яку розробляє

кафедра всесвітньої історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Мета дослідження полягає у тому, щоб виявити особливості політики Вашингтону щодо Західної Німеччини протягом 1945 – 1955 років. Для досягнення мети потрібно розв'язати такі **завдання**:

- висвітлити стан наукової розробки теми та її джерельну базу;
- визначити основні цілі та завдання європейської політики США в 1945 – 1955-х рр.;
- проаналізувати роль США у процесі поділу країни на ФРН і НДР;
- дослідити реалізацію плану Маршалла на території ФРН та пов'язані з цим реформи Л. Ерхарда;
- виявити позицію США щодо участі Західної Німеччини в європейській інтеграції;
- проаналізувати позицію уряду Сполучених Штатів з питання про об'єднання Німеччини;
- виявити роль, яку зіграли США у вступі ФРН у НАТО.

Об'єктом дослідження є німецько-американські відносини.

Предметом дослідження є політика США по відношенню до Німеччини у 1945 – 1955 рр.

Хронологічні межі роботи охоплюють період 1945 – 1955 рр. Нижня хронологічна межа обумовлена завершенням Другої світової війни і появою «німецького питання» у міжнародних відносинах та посиленням ролі США у європейських справах. Верхня хронологічна межа пов'язана з часом вступу ФРН у НАТО. Починаючи з цього моменту двосторонні відносини США та ФРН перейшли на новий якісний етап і розвивалися в рамках нової парадигми. У ході дослідження передбачається вирішити питання способів проведення американської політики щодо Німеччини в 1945 – 1955 рр.

Географічні межі дослідження включають територію повоєнної Німеччини, а після її розколу з 1949 р. – територію ФРН та НДР.

Методи та методологія дослідження. Методологічна база роботи базується на принципах історизму, об'єктивності, неупередженості та опори на історичні джерела. Важливим методом дослідження є причинно-наслідковий аналіз, що дозволяє порівнювати події і процеси в контексті їх передумов і наслідків. При цьому, причинно-наслідковий аналіз застосовувався не тільки як елемент порівняльно-історичного методу, але і як цілком самостійний метод з метою виявлення причин тих чи інших історичних подій.

Елементи наукової новизни роботи полягають у дослідженні теми, яка неоднозначно висвітлена в історіографії. Під час написання роботи було виявлено мотивацію різних учасників світової політики у процесі прийняття важливих рішень, з'ясовано наслідки американської політики для подальшого розвитку ФРН та її інтеграції в європейські структури.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що фактичний матеріал, теоретичні положення та висновки можуть бути використані у подальшій науковій і навчальній роботі. Вони стануть у нагоді при підготовці узагальнюючих праць з історії міжнародних відносин, новітньої історії країн Європи та Америки.

Структура роботи відповідає меті і завданням дослідження. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та літератури. Обсяг основного тексту роботи становить 54 сторінки. Повний обсяг роботи – 60 сторінок. Список використаних джерел та літератури складає 54 найменування.

ВИСНОВКИ

На основі виконаної роботи та у відповідності з поставленими у вступі дослідними завданнями можна зробити наступні висновки.

Аналіз історіографії засвідчує високий рівень вивченості теми, втім і досі існує ряд спірних питань, що й визначає актуальність подальших досліджень. Наявна джерельна база досить багата та різноманітна, що дозволяє розв'язати поставлені в роботі завдання.

Після закінчення Другої світової війни загострилися суперечності між членами антигітлерівської коаліції: США і СРСР. Сполучені Штати були стурбовані поширенням соціалістичних режимів у різних країнах світу. Тому основною стратегічною метою зовнішньої політики США стає захист західноєвропейських країн від поширення ідей соціалізму і включення їх в свою сферу впливу. Для цього американські правлячі кола використовували економічну і фінансову допомогу країнам Європи, що в підсумку зіграло ключову роль у їх економічному відродженні. Економічна допомога розподілялася в залежності від того, на якій стороні та чи інша європейська країна брала участь у війні. Однак, винятком стала Західна Німеччина, яка отримала чи не найбільший обсяг допомоги від США, оскільки саме ця держава розглядалася як гарант стабільності в усій Європі.

Домовленість щодо майбутнього устрою Німеччини була досягнута на Ялтинській та Потсдамській конференціях. Союзники дійшли спільної думки про необхідність реформування Німеччини на принципах «чотирьох Д»: денацифікації, демілітаризації, демократизації, декартелізації. Недоліком домовленостей стала недостатня розробка окремих питань, по яким пізніше виникли суперечності та різний зміст, що вкладали учасники перемовин у вказані принципи. Як наслідок можливість досягнення компромісу було втрачено і Німеччина була поділена на дві країни – ФРН і НДР.

Післявоєнне становище Західної Німеччини залишалось важким: мільйони її громадян були вбиті або поранені під час Другої світової війни.

Багато міст, в тому числі деякі з провідних промислових і культурних центрів, були зруйновані, деякі регіони країни опинилися на межі голоду, сильно постраждала і транспортна інфраструктура країни – залізниці, дороги, мости і порти – були майже зруйновані у результаті бомбардувань. З 1948 р. США починають реалізацію плану Маршала або програми з відновлення Європи, яка передбачала значні американські інвестиції в економіку західноєвропейських країн, в тому числі і Німеччини. Двостороння угода з питання про надання економічної допомоги між США і ФРН була укладена в кінці 1949 року.

Досягти успішних результатів при реалізації плану Маршалла вдалося значною мірою за допомоги реформ Л. Ерхарда. Підсумком реалізації плану Маршала стало відновлення німецької економіки та її ефективна індустріалізація за рахунок значних американських інвестицій у цю країну. Це також було вигідно і для економіки США, оскільки сформувалися нові ринки збуту для американських товарів.

Іншою важливою частиною американської політики щодо Німеччини стала допомога в процесі європейської інтеграції. Цьому процесу сприяв і згаданий раніше план Маршалла. Країни, які одержували допомогу за цим планом, сформували перше повоєнне інтеграційне об'єднання в Європі – Європейське об'єднання вугілля і сталі, до якого увійшла і Західна Німеччина.

Сполучені Штати підтримували уряд Західної Німеччини і у тому, що саме ФРН може представляти інтереси всього німецького народу на міжнародній арені. США всіляко сприяли набуттю Західною Німеччиною самостійності в різних сферах – від політичної до військової.

Важливе значення у політиці США стосовно Західної Німеччини мало питання про ремілітаризацію країни. Це питання було пов'язано з проблемою забезпечення оборони в Європі та протидії Радянському Союзу. У цьому контексті на Західну Німеччину покладалися великі надії, адже присутність ФРН у НАТО мала істотно посилити цей союз. З цієї причини США всіляко сприяли вступу Західної Німеччини до європейських військових об'єднань.

Спочатку передбачалося, що інтеграція ФРН в північноатлантичну систему буде проходити за допомогою Європейського Оборонного Співтовариства, але після провалу цієї ідеї ФРН бере курс на приєднання до НАТО. Сполучені Штати підтримують інтеграційні прагнення ФРН, допомагають зняти повоєнні обмеження з країни і врешті у 1955 р. Західна Німеччина отримує права суверенної держави і стає членом НАТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

І. ДЖЕРЕЛА

1. Варшавское совещание европейских государств по обеспечению мира и безопасности в Европе. Москва: Госполитиздат, 1955. 144 с.
2. Вашингтонский договор. Вашингтон. 4 апреля 1949 г. (Образование НАТО) *Системная история международных отношений в четырех томах. События и документы. 1918 – 2003. Т. 4: Документы. 1945 – 2003.* Москва: Московский рабочий, 2004. С. 81-83.
3. Внешняя политика Советского Союза. 1946 год. Документы и материалы. Москва: Госполитиздат, 1948. 652 с.
4. Восточная Европа в документах российских архивов. 1944 – 1953 гг. Т. 2. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 1999. 687 с.
5. Договор об отношениях между Федеративной Республикой Германией и Тремя державами. *Системная история международных отношений в четырех томах. События и документы. 1918 – 2003. Т. 4: Документы. 1945 – 2003.* Москва: Московский рабочий, 2004. С. 106-108.
6. Договор об учреждении Европейского объединения угля и стали [Электронный ресурс]. *Документы Европейского союза.* в 2 т. Москва: Межд. изд. группа «Право», 1994. Режим доступа: <http://docs.cntd.ru/document/901771691>
7. Документы о внешней политике правительства Германской Демократической Республики от образования Германской Демократической Республики (7 октября 1949 г.) до заявления о суверенитете (25 марта 1954 г.). Москва: Политиздат, 1955. 568 с.
8. Закон США о взаимном обеспечении безопасности. Вашингтон. 10 октября 1951 г. *Системная история международных отношений в четырех томах. События и документы. 1918 – 2003. Т. 4: Документы. 1945 – 2003.* Москва: Московский рабочий, 2004. С. 100-102.

9. Из «Штуттгартской речи» государственного секретаря США Джеймса Бирнса (6 сентября 1946 г.). *История Германии*: в 3 т. / Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю. Галактионова. Т. 3: Документы и материалы. Москва: КДУ, 2008. С. 452.
10. Из речи федерального канцлера К. Аденауэра по поводу принятия ФРГ в НАТО. *История Германии*: в 3 т. / Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю. Галактионова. Т. 3: Документы и материалы. Москва: КДУ, 2008. С. 526-527.
11. *История Германии*: в 3 т. / Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю. Галактионова. Т. 3: Документы и материалы. Москва: КДУ, 2008. 592 с.
12. Министр экономики Людвиг Эрхард о рыночных отношениях и «экономическом чуде». *История Германии*: в 3 т. / Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю. Галактионова. Т. 3: Документы и материалы. Москва: КДУ, 2008. С. 473.
13. Нота Советского правительства Правительствам США, Великобритании и Франции о мирном договоре с Германией [Электронный ресурс]. 100(0) ключевых документов по российской и советской истории. Режим доступа: https://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_ru&dokument=0031_not&object=translation&l=ru
14. Отношения СССР и ГДР. Документы и материалы. 1949 – 1955. Москва: Госполитиздат, 1973. 689 с.
15. План Маршалла. *История США. Хрестоматия*. Москва: Дрофа, 2007. С. 274-277.
16. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны 1941 – 1945 гг. Сборник документов. Т. 6: Берлинская (Потсдамская) конференция руководителей трех союзных держав – СССР, США и Великобритании (17 июля – 2 августа 1945 г.). Москва: Политиздат, 1980. 560 с.
17. Так была расколота Германия. Документы. Берлин: Прогресс, 1966. 344 с.

18. Эрхард Л. Благополучие для всех / Пер. с нем. Москва: Начала Пресс, 1991. 464 с.
19. Эрхард Л. Полвека размышлений: Речи и ст. / Пер. с нем. Москва: Руссико, 1993. 606 с.

II. ЛІТЕРАТУРА

20. Айриян Р. С. Прохождение «доктрины Трумэна» через Конгресс США. *Известия высших учебных заведений. Серия: Общественные науки.* 2006. № 4. С. 44-49.
21. Аллен Д. План Маршалла. План восстановления или военный план? Пер. с англ. Г. Дубской. Москва: Изд-во иностранной лит-ры, 1949. 96 с.
22. Ахалкаци Д. С. Берлинский кризис 1948 г. в советско-американских отношениях. *Новая и новейшая история.* 1995. № 6. С. 36-48.
23. Батюк В., Евстафьев Д. Первые заморозки. Советско-американские отношения в 1945 – 1950 гг. Москва: Российский научный фонд, 1995. 245 с.
24. Боброва В. Д. Программа американской помощи в восстановлении экономики послевоенной Европы (план Маршалла). *Вестник МГУП имени Ивана Федорова.* 2011. № 12. С. 71-79.
25. Буранок С. О. Колониальные империи после 1945 года: взгляд из США. *Самарский научный вестник.* 2017. № 4 (21). С. 178-180.
26. Ватлин А. Ю. Германия в XX веке. Москва: Директ-Медиа, 2014. 477 с.
27. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945 – 2002 роки): навчальний посібник. Київ: Либідь, 2004. 624 с.
28. Галкин А. А., Мельников Д. Е. СССР, западные державы и германский вопрос. Москва: Прогресс, 1966. 289 с.
29. Дернберг С. Краткая история ГДР. Москва: Наука, 1971. 388 с.
30. Ежов В. Конрад Аденауэр. Немец четырех эпох. Москва: Молодая гвардия, 2003. 311 с.

31. Загорский А. В. История советской внешней политики в годы «холодной войны». *Отечественная история*. 1997. № 1. С. 186-188.
32. Зарицкий Б. Е. Людвиг Эрхард: секреты «экономического чуда». Москва: Изд-во БЕК, 1997. 234 с.
33. Кайдерлинг Г., Шульц П. Берлин: 1945 – 1975. Москва: Прогресс, 1975. 450 с.
34. Калинин А. А. У истоков холодной войны: Греция и противоречия держав-победительниц в 1945 – 1946 гг. *Вестник ВятГУ*. 2011. № 1. С. 65-77.
35. Кузьмин И. Н. Крушение ГДР: История. Последствия. Москва: Альтернатива, 1996. 346 с.
36. Лекаренко О. Г. Роль Европейского оборонительного сообщества в американских военно-стратегических планах (1950 – 1952 гг.). *Американские исследования в Сибири: Материалы Всероссийской научной конференции*. Томск, 2003. С. 67-85.
37. Малашенко О. А. Военно-политические отношения Франции и НАТО: история и современность. *Вестник Московского университета*. Серия 25. Международные отношения и мировая политика. 2011. № 4. С. 42-56.
38. Николаев П. А. Политика США, Англии и Франции в германском вопросе: 1945 – 1954. Москва: Наука, 1964. 267 с.
39. Орлова М. И. ГДР: рождение и крах. Москва: Наука, 2000. 378 с.
40. Павлов Н. В. История внешней политики Германии от Бисмарка до Меркель: учебное пособие. Москва: Международные отношения, 2012. 800 с.
41. Павлов Н. В., Новиков А. А. Внешняя политика ФРГ от Аденауэра до Шредера. Москва: СиДиПресс, 2005. 605 с.
42. Печатнов В. О. Уроки Второй мировой войны в военно-политическом планировании США и СССР на послевоенный период. *Вестник Московского университета*. Серия 25. Международные отношения и мировая политика. 2009. № 1. С. 116-133.

43. Пилько А. В. У истоков «Холодной войны»: создание НАТО и его последствия (1947 – 1955). *Вестник Московского университета. Серия 8. История.* 2008. № 2. С. 22-38.
44. Платошкин Н. Н. Жаркое лето 1953 года в Германии. Москва: ОЛМАПресс Образование, 2004. 383 с.
45. Родович Ю. В. ФРГ и США в контексте трансатлантических отношений: история и современность. *Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: История. Политология.* 2016. № 22 (243). С. 72-80.
46. Родович Ю. В. Позиции ФРГ и США по проблемам европейской безопасности: история и современность. *Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: История. Политология.* 2017. № 22 (271). С. 76-84.
47. Синдеев А. А. Двусторонние отношения США и ФРГ: из прошлого в будущее. *США и Канада: экономика, политика, культура.* 2010. № 12 (492). С. 73-82.
48. Уфимская Е. В. Американская политика в отношении Западной Германии в 1945 – 1963 гг. *Известия АлтГУ.* 2007. № 4. С. 86-92.
49. Фархутдинов И. З. От Монро до Трампа: доктрина США о предвосхищающем военном ударе и международное право. *Приложение к Российскому юридическому журналу.* 2017. № 3. С. 36-51.
50. Филитов А. М. Германский вопрос: от раскола к объединению. Москва: Международные отношения, 1993. 240 с.
51. Филитов А. М. Сталинская дипломатия и германский вопрос: последний год. *Сталинское десятилетие холодной войны: факты и гипотезы.* Москва: Наука, 1999. С. 90-99.
52. Филитов А. М., Домрачева Т. В. Советская политика в германском вопросе: Три основные парадигмы. *Холодная война: новые подходы, новые документы.* Москва: Наука, 1995. С. 238-252.

53. Ширяев Б. А. У истоков холодной войны (глобальные замыслы Вашингтона и иллюзорные ожидания и просчеты Москвы). *Управленческое консультирование*. 2016. № 4 (88). С. 238-252.
54. Шульц З. Реформа Эрхарда. *Вопросы экономики*. 1991. № 8. С. 132-154.